

บทที่ 7

บทสรุป และ ข้อเสนอแนะ

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาวิถีชีวิตและบทบาทของชุมชนในพื้นที่วิกฤติอุทกภัย : กรณีศึกษาพื้นที่วิกฤติอุทกภัยภาคเหนือ (ลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำน่าน) มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาวิจัยการปรับตัว/การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในระดับครัวเรือน/ชุมชนให้เข้ากับปัญหาอุทกภัยช่วงก่อนเกิด ระหว่างเกิดและหลังเกิดอุทกภัย ซึ่งแสดงให้เห็นวิวัฒนาการของการปรับตัว/เปลี่ยนแปลงให้สามารถอาศัยในพื้นที่อุทกภัยจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อหาแนวทางการจัดการอุทกภัยของชุมชน บูรณาการแผนการจัดการของชุมชนและของเครือข่ายในพื้นที่เป้าหมาย ตลอดจนจัดทำ หากกลไกรองรับการนำไปสู่การปฏิบัติ และเตรียมความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชนเมื่อเกิดภาวะอุทกภัย
3. เพื่อส่งเสริมศักยภาพของนักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชน ชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชนในการจัดการปัญหาอุทกภัย

โดยพื้นที่เป้าหมายของการศึกษา แบ่งเป็น 3 พื้นที่หลัก ได้แก่

1. **พื้นที่ศึกษากรณีที่ 1** : บริเวณตอนบนของลุ่มน้ำน่าน ในจังหวัดน่าน และ อุดรดิตถ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาที่มีความลาดชันสูง มีปริมาณน้ำไหลหลากสูงและเกิดน้ำท่วมฉับพลัน และมีปัญหาดินถล่มตามมา
2. **พื้นที่ศึกษากรณีที่ 2** : บริเวณตอนกลางของพื้นที่ลุ่มน้ำยมในจังหวัดแพร่ สุโขทัยและพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ความสามารถในการรองรับน้ำของพื้นที่มีน้อยกว่าปริมาณน้ำที่ไหลหลากในฤดูน้ำหลาก ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมได้รับความเสียหาย
3. **พื้นที่ศึกษากรณีที่ 3** : บริเวณตอนท้ายของลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำน่าน ในจังหวัดพิจิตรและนครสวรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่ราบต่ำและเกิดปัญหาน้ำท่วมขังและน้ำล้นตลิ่ง

จำนวนชุมชนเป้าหมาย 40 ชุมชน กระจายอยู่ในพื้นที่เป้าหมายข้างต้น โดยขั้นตอนของการศึกษา เริ่มต้นจากการค้นหาชุมชนเป้าหมาย 40 ชุมชนจากพื้นที่เป้าหมาย ตามเกณฑ์การคัดเลือกชุมชน เช่น เป็นชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย เป็นชุมชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการอุทกภัยของชุมชน เป็นชุมชนที่สมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาของชุมชน เป็นต้น และเนื่องจากโครงการนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น ชุมชนเป้าหมายต้องมีตัวแทนเข้าร่วมกับโครงการฯ ในฐานะนักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชน โดยการคัดเลือกนักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชนนี้ชุมชนเป็นผู้คัดเลือก ตามเกณฑ์ที่ชุมชนกำหนดขึ้น ซึ่งชุมชนหนึ่งอาจมีนักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชนมากกว่า 1 คนก็ได้ ขั้นตอนต่อไปคือ การอบรมนักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชน เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับ

นักวิจัยของโครงการฯ ได้ โดยประเด็นการอบรมนั้น จะเชื่อมโยงกับการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชนในการจัดการอุทกภัยของชุมชนในอนาคต นั่นคือ อบรมการเป็นนักวิจัยชุมชน และอบรมเรื่องความรู้ด้านอุทกวิทยา โดยโครงการฯ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับสัญญาณเตือนภัย ด้วยการเข้าร่วมเก็บข้อมูลน้ำฝน และ น้ำท่า มีชุมชนจำนวน 32 ชุมชนที่เข้าร่วมกับโครงการทดลองปฏิบัติการนี้ พร้อมๆกับการเก็บข้อมูลน้ำฝนและน้ำท่าโดยชุมชนแล้ว โครงการฯ ยังศึกษาเพิ่มเติมถึงวิถีชีวิตและบทบาทของชุมชนเป้าหมายทั้ง 40 ชุมชน ที่อาจจะเชื่อมโยงไปสู่การจัดการอุทกภัยของชุมชนได้ ทั้งนี้ ในการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนดังกล่าว โครงการฯ ได้ให้ชุมชนเข้ามาเรียนรู้ในเรื่องของการเก็บข้อมูลชุมชน เพื่อจะได้พัฒนาศักยภาพของนักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชนให้เป็นนักวิจัยชุมชนต่อไป ทั้งข้อมูลระดับน้ำฝนและน้ำท่าที่ชุมชนร่วมเก็บในโครงการทดลองปฏิบัติ และ การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน พร้อมการวิเคราะห์แผนงาน /โครงการของหน่วยงานอื่นๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานระดับประเทศ เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ นำไปสู่การบูรณาการแผนปฏิบัติการจัดการอุทกภัยของชุมชนกับแผนงานของหน่วยงานต่างๆ

ผลการศึกษา สามารถสรุปได้เป็นประเด็นๆ ดังนี้ คือ

7.1 ผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนเป้าหมายในการจัดการอุทกภัย

- 1) ชุมชนเป้าหมายเคยประสบอุทกภัยมาแล้วทุกชุมชน และทุกชุมชนได้มีการเตรียมการต่ออุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ลักษณะเช่นนี้ สะท้อนว่า ชุมชนต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ และพยายามหาวิธีการในการบรรเทาความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น
- 2) การเตรียมการส่วนใหญ่จะเป็นการเตรียมการในระดับชุมชน แต่แกนนำชุมชนทุกชุมชนก็ได้คำนึงถึงการเตรียมการถ่วงระดับความรุนแรงของอุทกภัยมากขึ้น นั่นคือ เรื่องการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ รวมไปถึง การคำนึงถึงการจัดการความช่วยเหลือหลังน้ำท่วมล้นสุดลง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่แกนนำชุมชนเท่านั้น แต่หน่วยงานในระดับท้องถิ่น เช่น องค์การ บริหารส่วนตำบล หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ
- 3) หน่วยงานในระดับท้องถิ่น เช่น อบต . หรือ อบจ . มีแผนงาน /โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอุทกภัย โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนา 3 ปีของหน่วยงาน การเตรียมความพร้อมส่วนใหญ่ที่ทำอยู่ทุกปี คือการขุดลอกทางน้ำต่างๆ เพื่อให้ น้ำสามารถระบายไปได้เร็วขึ้น การซ่อมแซมตลิ่ง เพื่อป้องกันตลิ่งพัง และการอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
- 4) วิธีการเตรียมความพร้อมมีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัด สำหรับวิธีการเตรียมความพร้อมของจังหวัดน่านค่อนข้างที่จะเป็นทางการ คือ ชุมชนใช้วิธีการประชุมเตรียมความพร้อม

พร้อม กำหนดหน้าที่และบทบาท และ รับรู้กันโดยปริยายว่า เมื่อเกิดน้ำท่วมขึ้นมาจริงๆ ศูนย์การประสานงานภาคประชาชนคือ มูลนิธิธักเมืองน่าน ใช้พื้นที่วัดอรัญญาวาสเป็นพื้นที่รวมพล ส่วนพื้นที่ไชนยกลางและน่านตอนล่าง ใช้วิธีประชาสัมพันธ์ เดือนชุมชนให้เตรียมการในส่วนตัวของตนเอง วิธีการเตรียมการที่แตกต่างกันนี้ สะท้อนถึงบริบทของกระบวนการภาคประชาชนของพื้นที่ที่แตกต่างกัน สำหรับชุมชนจังหวัดอื่นๆนั้น การเตรียมความพร้อมจะออกมาในรูปของ การประชุมของผู้ใหญ่บ้านในฤดูน้ำหลาก เพื่อ “เตือน” ลูกบ้านเกี่ยวกับ การเก็บข้าวของไว้ที่สูง จุดอพยพ และการเตรียมเสบียงอาหาร น้ำดื่ม และ ยารักษาโรค เป็นต้น

- 5) เป็นที่น่าสังเกตว่า ชุมชนในจังหวัดที่มีน้ำท่วมเป็นประจำ เช่น พิษณุโลก พิจิตรและ นครสวรรค์ ชุมชนมีการปรับวิถีชีวิตในการทำมาหากินให้สอดคล้องกับช่วงเวลาของการเกิดน้ำท่วม คือ เริ่มปลูกช่วงเดือนพฤศจิกายน แล้ว เก็บเกี่ยวประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งอาจต้องเสี่ยงกับความหนาวบ้าง แต่ก็ดีกว่าน้ำท่วมข้าวเสียหาย
- 6) การเรียนรู้เรื่องสัญญาณเตือนภัยของการเกิดอุทกภัยของชุมชนต่างๆ มีไม่มากนัก ดังนั้น การเตรียมการต่างๆ จึงอยู่บนความไม่แน่นอนของการคาดการณ์ การเตรียมการดังกล่าวจึงทำได้เพียงการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม แกนนำชุมชนส่วนใหญ่ได้มีการเตรียมการเรื่องเอกสารต่างๆ เป็นต้นว่า รายชื่อของชาวบ้าน หมายเลขโทรศัพท์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จะสามารถติดต่อประสานงานเมื่อเกิดน้ำท่วมขึ้นมาจริงๆ

7.2 รูปแบบแผนปฏิบัติการจัดการอุทกภัยของชุมชน

รูปแบบของแผนปฏิบัติการจัดการอุทกภัยของชุมชนเป้าหมายแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน/กิจกรรม คือ

1) การเตรียมความพร้อม

ลักษณะของการเตรียมความพร้อมโดยทั่วไป คือ การประชุมชุมชน ในช่วงหน้าฝน ซึ่งการประชุมดังกล่าว มักจะกระทำไปพร้อมๆกับการประชุมหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้าน จะทำการ “เตือน” ลูกบ้าน ในเรื่องต่างๆ เช่น การซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน การเก็บข้าวของไว้บนที่สูง การเตรียมเสบียงอาหาร น้ำดื่ม เมื่อต้องมีการอพยพ จุดนัดหมายการอพยพ เป็นต้น

สำหรับกลุ่มแกนนำของหมู่บ้าน ก็จะ เตรียมเกี่ยวกับจุดอพยพ ซึ่งมักจะเป็น วัด และโรงเรียน ตรวจซ่อมแซมอาคารที่จะใช้อพยพ อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับป้องกันอุทกภัย เช่น ถุงทราย ตรวจตราเกี่ยวกับสิ่งที่จะพังทลาย เพื่อแจ้งข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. นอกจากนี้ ยังเตรียมข้อมูลเพื่อการประสานงาน เช่น เบอร์โทรศัพท์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. อำเภอ ป้องกันและสาธารณภัย เป็นต้น

หลังจากการ “เตือน” นี้แล้ว ถือว่า ชาวบ้านต้องจัดการ “เตรียมการ” ของตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า การเตรียมการสำหรับอุทกภัยของชุมชนเป็นความรับผิดชอบระดับครัวเรือน

2) การเฝ้าระวัง

สำหรับการเฝ้าระวังนั้น มีอยู่หลายลักษณะ เช่น การเฝ้าระวังโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ ช่วย เช่น เครื่องวัดน้ำฝน และ เสาวัดระดับน้ำท่า โดยเครื่องวัดน้ำฝนนี้ มีหน่วยงานหลายหน่วยงาน เช่น กรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทาน ได้นำไปติดตั้งให้กับหลายชุมชน เป้าหมายที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำหลาก ดินถล่ม เช่น ตำบลวังขึ้น อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ หรือ ตำบลบ้านด่านนาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี หรือ ตำบลนาพูน อำเภอลับแล จังหวัดอุดรธานี ซึ่งการติดตั้งเครื่องวัดน้ำฝนเหล่านี้ บางแห่งก็มาพร้อมกับสัญญาณเตือนภัย แต่หลายแห่ง ก็ไม่มี อย่างไรก็ตาม พื้นที่เสี่ยงภัย น้ำหลาก ดินโคลนถล่มเหล่านี้ จะมี “มิสเตอร์เตือนภัย” ทำหน้าที่เฝ้าระวังไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลระดับน้ำฝน

อีกลักษณะหนึ่งของการเฝ้าระวัง คือ การติดตั้งเสาวัดระดับน้ำท่า ซึ่งมักจะติดตั้งในพื้นที่น้ำท่วมฉับพลันและน้ำท่วมคันตลิ่ง ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของ การติดตั้งเสาวัดระดับน้ำท่า หรือ การใช้ตอม่อเสาสะพาน โดยใช้พินสี พร้อมมีตัวเลขกำกับเพื่อวัดระดับน้ำในแม่น้ำ

อีกลักษณะที่สำคัญ คือ การใช้ ชาวบ้านเฝ้าระวัง ซึ่งในหลายชุมชนเป้าหมายมีกลุ่มชาวบ้านที่เป็นอาสาสมัครป้องกันภัยของชุมชน ซึ่งจะทำหน้าที่เฝ้าระวังภัยทุกรายรวมถึง อุทกภัยด้วยของหมู่บ้าน

3) การช่วยเหลือขณะน้ำท่วม

สำหรับกิจกรรมนี้ จะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำ สิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านทำเมื่อเกิดอุทกภัยคือ “การประสานงาน” เป็นหลัก โดยจะประสานงานขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานในระดับที่สูงขึ้น ตั้งแต่ระดับ อบต. ขึ้นไป จนถึงระดับจังหวัด ซึ่งมักจะ “รอให้ความช่วยเหลือ” อยู่แล้ว ส่วนความช่วยเหลือระดับพื้นที่นั้น จะเน้นไปที่การใช้ความช่วยเหลือจากผู้ช่วยเหลือตนเองไม่ค่อยจะได้ เช่น คนชรา ผู้ป่วย เด็ก เป็นต้น โดยอาจจะมีศูนย์ประสานงานหรือไม่มีศูนย์ประสานงานก็ได้

4) การช่วยเหลือหลังน้ำท่วม

สำหรับกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือหลังจากน้ำท่วมนั้น มักจะคล้ายๆ กัน คือ การจัดการความช่วยเหลือที่จะเข้ามา ทั้งในรูปของของบริจาค และ การขอรับความช่วยเหลือสำหรับผู้ประสบภัยพิบัติ เช่น การชดเชยความเสียหายที่เกิดกับผลผลิตทางการเกษตร โดยการจัดการความช่วยเหลือในรูปของบริจาค่นั้น ชุมชนส่วนใหญ่จะมีการจัดระเบียบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประสานงานระหว่างผู้บริจาค และ จักรเย็บ

ชุมชนที่จะได้รับของบริจาค โดยอาจเรียงลำดับจากผู้ที่มีความเสียหายมากไปหาน้อย หลายพื้นที่มีการจัดเตรียมบัตรคิว เพื่อเข้ารับสิ่งของบริจาค

สำหรับการขอรับความช่วยเหลือในการชดเชยความเสียหายนั้น ทุกชุมชน ดำเนินการเหมือนกัน คือ การจัดเตรียมข้อมูลของ ผู้ประสบภัย เช่น พื้นที่เพาะปลูก ระดับความเสียหาย เป็นต้น ซึ่ง หลายพื้นที่ ข้อมูลเหล่านี้ ถูกจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า เมื่อเกิดอุทกภัยขึ้นจริง ค่อยนำข้อมูลนั้น มาปรับให้เข้ากับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งทำให้ประหยัดเวลาไปได้มาก

7.3 สรุปการวิเคราะห์แผนพัฒนา 3 ปี (2553-2555) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอุทกภัยของ องค์การบริหารส่วนตำบล (ที่หมู่บ้านเป้าหมายตั้งอยู่) และลักษณะแผนงานโครงการพัฒนา แหล่งน้ำของหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

- 1) ปัญหาอุทกภัยเป็นปัญหาที่ทุกองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสนใจ ดูได้จากการที่ องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอุทกภัย ทั้งทางตรงและทางอ้อม กระจายอยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านต่างๆขององค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ไปจนถึง การบริการ
- 2) ลักษณะของโครงการ ที่เป็นโครงการก่อสร้าง เช่น การก่อสร้างเขื่อนยาง เขื่อนเรียงหิน รางระบายน้ำ ดาดคอนกรีต ก่อสร้างบลิ๊ อกคอนเวิร์ด วางท่อระบายน้ำ ฝายกันแม่น้ำยม และสร้างประตูระบายน้ำ เป็นต้น
- 3) การแก้ปัญหาอุทกภัยที่ต้นเหตุ นั้น ดูได้จากลักษณะ ของโครงการที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การเพิ่มพื้นที่ป่า การปลูกหญ้าแฝก การดูแลซ่อมแซมฝายต้นน้ำ เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับป่าต้นน้ำ ไปจนถึง โครงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอบรมเยาวชน การบวชป่า การเพาะชำกล้าไม้ การสร้างผู้นำด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น โครงการลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ พบในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนบน ในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อดินโคลนถล่ม
- 4) โครงการจำนวนไม่น้อยที่วัตถุประสงค์หลักเพื่อการหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้เพียงพอ แต่ผลพลอยได้ คือ ช่วยบรรเทาน้ำท่วมได้ด้วยในปีที่ฝนตกมาก เช่น โครงการขุดลอกแหล่งน้ำต่างๆ โครงสร้างสร้างฝาย อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เล็ก โครงการลักษณะเช่นนี้ เกิดขึ้น ทั้ง 2 ลุ่มน้ำ ตั้งแต่พื้นที่ตอนบนของลุ่มน้ำ ไปจนถึงพื้นที่ตอนท้ายของลุ่มน้ำ

- 5) โครงการที่ทุก อบต. บรรจุไว้ในแผนพัฒนา คือ การสนับสนุนกิจกรรมของ อาสาสมัคร ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ทั้งในด้านการฝึกอบรม และการจัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย
- 6) แผนงาน/โครงการการพัฒนาแหล่งน้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ ให้ความสนใจกับการนำน้ำจากลุ่มน้ำต่างๆ มาใช้ประโยชน์สูงสุด โดย วัตถุประสงค์ของการป้องกันน้ำท่วม นั้น เป็นวัตถุประสงค์รอง ดังนั้น ลักษณะของโครงการ เหล่านี้ในปัจจุบันและในอนาคต คือ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ได้แก่การสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ และการผันน้ำจากลำน้ำหนึ่งไปสู่อีกลำน้ำหนึ่ง โครงการชลประทาน ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ซึ่งมีตั้งแต่การสร้างฝาย ทำนบกั้นน้ำ ประตูระบายน้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า การขุดลอกคลอง นอกจากนี้ ยังมีโครงการด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรที่ดินน้ำ กิจกรรมมีทั้งการปลูกป่า ไปจนถึง การอบรมประชากรกลุ่มต่างๆ

7.4 การบูรณาการแผนงานการจัดการอุทกภัยโดยชุมชน กับ แผนงาน/โครงการพัฒนาแหล่งน้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ข้อเสนอแนะสู่การนำไปปฏิบัติ

- 1) มีหลายแผนงาน/โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ เป็นโครงการป้องกัน บรรเทา น้ำท่วม เช่น โครงการดาดคอนกรีต ป้องกันตลิ่งพัง การวางท่อลอด บล็อกคอนกรีต เป็นต้น และ จำนวนไม่น้อยเป็นโครงการซ่อมแซม ตลิ่ง อ่างเก็บน้ำ ขุดลอกคลอง ซึ่งช่วยบรรเทาน้ำท่วมได้ ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ จากในชั้น “เตรียมการ” กล่าวคือ กิจกรรมสำคัญของ “การเตรียมการ” ของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการอุทกภัย มักจะเป็นเรื่องของการ “เตือน” ชุมชนเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก แต่ถ้าชุมชนเพิ่มกิจกรรม “การตรวจตราพื้นที่” เช่น การตรวจตรา การชำรุดของตลิ่ง ของท่อลอด คอสะพาน รางระบายน้ำ แล้วจัดทำรายการ ระบุความเสียหาย จัดลำดับความเร่งด่วน นำส่งต่อยังองค์การบริหารส่วนตำบลที่หมู่บ้านของตนสังกัด ก็จะช่วยให้งานที่บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นๆ ตอบสนองต่อ การแก้ปัญหาที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านมากขึ้น หรือ ในทางกลับกัน องค์การบริหารส่วนตำบล อาจให้สมาชิก อบต.ประจำหมู่บ้าน ดำเนินการสำรวจก็ได้ แล้วนำข้อมูลเข้าสู่การทำประชาคมเพื่อเรียงลำดับความเร่งด่วนของโครงการก็ได้

การดำเนินการเช่นนี้ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงแผนงาน /โครงการพัฒนาของ อบต. แต่อย่างใด เนื่องจาก อบต.ต่างๆในพื้นที่เสี่ยงภัยเหล่านี้ มักจะมีโครงการลักษณะนี้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนา 3 ปี 5 ปี ของตนเองอยู่แล้ว และ การดำเนินการเช่น ก็ไม่ได้เพิ่มความยุ่งยากให้กับชาวบ้านแต่อย่างใด เนื่องจาก “การเตรียมการ” เป็นเรื่องที่ผู้นำชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัย จะต้องดำเนินการอยู่แล้ว การเพิ่มรายละเอียดของการดำเนินการเข้า ไป จะทำให้ “การ

เตรียมการ” มีทิศทางเป็นไปตามความต้องการของชาวบ้านมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่อยู่สูงกว่าที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการได้เอง

- 2) ทุกองค์การบริหารส่วนตำบลมีโครงการ “ฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัย ” ทั้งที่ใช้ อบพร . และ ที่เป็นอาสาสมัครทั่วไป การเพิ่มการ อบรมในเรื่องการเก็บข้อมูลน้ำฝน การเฝ้าระวังระดับน้ำท่า การติดตั้งเสาวัดระดับน้ำท่า และ การวิเคราะห์ระดับน้ำฝน ความเข้มของฝน และ สัญญาณเตือนภัยจากอุทกภัย ก็จะเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมการเฝ้าระวังนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพชีวิตของชุมชนจากอุทกภัยได้ ซึ่ง อบต.มีศักยภาพในกิจกรรมการเฝ้าระวังอยู่แล้ว เพราะมีทั้งกำลังคนและงบประมาณ และเป็นกิจกรรมที่กระทำในช่วงที่ไม่ยาว
- 3) ทั้งชุมชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมและดินโคลนถล่ม ควรมีการ “ซ้อมแผน” ซึ่งอาจจะเป็นการ “ซ้อมความเข้าใจ” ก็ได้
- 4) การกำหนดพื้นที่เสี่ยงภัย ตามระดับของการเสี่ยงภัยจากน้ำท่วม เป็นอีกหนึ่งกิจกรรม ที่ทั้งชุมชน และ องค์การบริหารส่วนตำบลควรดำเนินการ
- 5) ถึงแม้ลุ่มน้ำยมจะเป็นลุ่มน้ำที่ยังไม่มีเขื่อนขนาดใหญ่ทางตอนบนของลุ่มน้ำเพื่อการกักเก็บน้ำ ซึ่งอาจจะช่วยบรรเทาน้ำท่วมได้ระดับหนึ่ง แต่การดำเนินโครงการดังกล่าว อาจเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้ ซึ่งแกนนำชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนท้าย เช่น จังหวัดพิจิตร และ กลุ่มผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ ได้แนะนำว่า การทำโครงการแก้มลิง ให้ตลอดลำน้ำยม ก็สามารถแก้ ปัญหาได้ทั้งน้ำท่วมและน้ำแล้ง
- 6) ข้อเสนอแนะดังกล่าว สะท้อนถึงความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชนของลุ่มน้ำยม ที่นักวิจัยทรัพยากรน้ำชุมชนของโครงการนี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายนี้ ซึ่งสำหรับลุ่มน้ำน่านนั้น เครือข่ายดังกล่าวยังกระจัดกระจายอยู่ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้นได้ จากโครงการของหน่วยงานระดับประเทศ เช่น กรมทรัพยากรน้ำ หรือกรมชลประทาน ที่มักจะมีโครงการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารอยู่แล้ว แต่ถ้าผนวกเรื่องของเครือข่ายเข้าไปด้วยในโครงการลักษณะนี้ ก็จะทำให้การพัฒนาลุ่มน้ำน่านเป็นไปตามความต้องการของประชาชนมากขึ้น